

Mesleki karar Envanterinin Geliştirilmesi*

Mehmet Ali Çakır**

ÖZ: Bu çalışmada mesleki kararsızlık içinde bulunan lise I. sınıf öğrencilerini tespit etmek amacıyla bir envanter geliştirilmesi amaçlanmıştır. Mesleki Karar Envanteri(MKE), çok boyutlu bir yaklaşım izlenerek, mesleki kararsızlık içinde bulunan bireylerde, karar verme aşaması öncesinde en çok görülen 5 özellik dikkate alınarak geliştirilmiştir. Daha sonra ilgili literatürdeki envanterlerden uygun maddeler seçilerek, belirlenen 5 faktöre göre yeni maddeler yazılmıştır. Envanter 30 maddeden oluşmaktadır. Mesleki Karar Envanterinde bulunan 5 faktör şu şekilde oluşmaktadır; 1. İçsel çatışmalar, 2. Kendini yeterince tanımama, 3. Meslek ve alan bilgisi eksikliği, 4. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, 5. Dışsal çatışmalar. Mesleki Karar Envanteri üzerinde yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda, geliştirilen envanterin lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerini tespit etmede yeterli bir envanter olduğu sonucu bulunmuştur. Envanterin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verildiği orta öğretim kurumlarında, mesleki kararsızlık içinde bulunan öğrencilerin tespit edilmesinde kullanılabileceği belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kararsızlık, mesleki kararsızlık, mesleki karar verme

The Development of Career Decision Inventory

ABSTRACT: This study aims to develop an inventory which is designed to determine the first grade high school students who are in a state of indecision. The inventory of career decision was developed following a multi approach design and bearing in mind the five mostly seen characteristics which occur prior to decision making in the individuals who are in a state of indecision. Later the appropriate items

* Bu çalışma Yrd. Doç Dr. Metin Pişkin danışmanlığında yapılan, “Bir Mesleki Grup Rehberliği Programının Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlık Düzeylerine Etkisi” konulu doktora çalışmasının bir bölümünü oluşturmaktadır.

** Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali Çakır. SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi.

were selected from the inventories in the literature and new items were written. The inventory consists of 30 items. The five items in the career decision inventory is as follows: 1. Internal conflicts 2. Lack of self knowledge 3. Lack of occupation and field knowledge 4. Irrational beliefs about career choice 5. External conflicts. As a result of the validity and reliability tests on career decision inventory, it has been found that the inventory which has been developed is appropriate in determining the level of career indecision of high school students. It has been pointed out that the inventory can be used in determining the students who are in a state of career indecision, in the secondary education institutions where counselling and guidance are provided.

Key Words: Indecision, career indecision, career decision making

GİRİŞ

İnsan, yaşamı boyunca çeşitli seçimler yapar. Mesleğini, yiyeceğini, giyeceğini, evini, eşini, arkadaşlarını vb. seçer. Meslek seçimi, insanın yaptığı bu seçimler arasında belki de en önemlisidir. Çünkü, insan mesleğini seçerken bir bakıma gelecekteki yaşamını da belirlemektedir. Hatta meslek seçimi, bir kişinin kiminle evleneceğini, dünya görüşünü, günlük yaşam biçimini ve alışkanlıklarını belli bir biçime sokan etkilere de sahiptir. İnsan yaşamında böylesine çok yönlü etkileri olan bir uğraşı alanının seçimi günümüzde güçleşen bir olgu haline gelmiştir. Çünkü, çağımızda teknoloji ve endüstri alanındaki değişme ve gelişmeler toplumlarda yeni iş gruplarının ve mesleklerin ortaya çıkmasına, bunlar ise iş ve meslek yaşamında seçeneklerin artmasına, karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. (Kuzgun, 2000) .

Lise yılları boyunca, mesleki karar verme becerilerini geliştirmek, onlara götürülecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin en önemlileri arasında yer almaktadır. Okullarda yürütülecek mesleki rehberlik hizmetlerinde de, öğrencilere mesleki karar verme bilgi ve becerilerini kazandırmaya ağırlık verilmelidir. Çünkü öğrenciler lise eğitimlerinden sonra devam etmek istedikleri yüksek öğretim ya da iş alanlarında da bu becerilere gereksinim duymaktadırlar. Ekonomik değişiklikler, iş bulmadaki zorluklar ve üniversiteye girme zorluğu, mesleki karar verme becerilerinin önemini daha da artırmaktadır. Verilen mesleki kararlar kişinin yaşam biçimini, iş ve meslek alanını da önemli ölçüde etkilemektedir.

Ülkemizde genel lise öğrenimine devam eden öğrenciler Lise I. sınıftan sonra ilgi, yetenek, istek, mesleki değerleri ve gereksinimleri doğrultusunda ileride yönelecekleri meslek alanını, bu alan ile ilgili seçimlik dersleri seçmek ve gelecekteki mesleklerinin ne olacağına karar vermek zorundadırlar. Öğrenciler ilgi, yetenek ve meslek değerlerinin yanı sıra

başka etmenlerin de etkisinde kalarak bu alanlardan birini seçmektedirler. Bu seçimler aynı zamanda ileride gireceği yüksek öğretim programlarını ve mesleklerini de büyük ölçüde belirlemektedir. Lise öğreniminde seçilen alana uygun yükseköğretim programlarını seçme işlemleri ise lise III. sınıfta yapılmaktadır. Seçilen alan dışında farklı yüksek öğretim programlarına girmek hemen hemen olanaksız gibidir. Bu nedenle öğrencilerden mesleki tercihlerini genel lise I. sınıfta, yaklaşık 14-15 yaşlarında billurlaştırmaları istenmektedir. Bu dönemdeki öğrencilerden gerçekçi birtakım kararlar vermelerini beklemek oldukça zordur. Yine de bazı öğrenciler gerçekçi birtakım mesleki kararlar vererek tercihlerini yapıp eğitim-öğretim hayatına devam ederlerken, birçoğu mesleki kararsızlık içinde bocalamaktadırlar. Kişinin henüz hazır değilken bir alan seçimi yapması, o kişinin ileride daha olumsuz yaşantılarla karşılaşmasına neden olabilecektir.

Bu nedenle meslek seçimi aşamasında kararsızlık yaşayan öğrencileri tespit ederek bu öğrencilerin kararsızlıkla başa çıkmalarına yardımcı olmak hem mutlu bir nesil yetiştirmek hem de iş verimi açısından önemlidir. Bu nedenle eğitimde yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerinin temel amaçlarından biri de öğrencilere kendi özelliklerine uygun mesleki karar vermelerine yardımcı olmaktır.

Belli bir problemin çözümüne yönelik gerçekçi bir karar, bireyin kendi içinde yaşadığı endişeyi ve karmaşayı azaltmakta, bunun sonucu olarak da mutlu olmasını kolaylaştırmaktadır. Uygun ve gerçekçi bir kararın verilmesi de doğru bilgilerin elde edilmesi ve elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi ile olanaklıdır. Karar verme davranışı, yaşamın her aşamasında kendini göstermektedir. Sağlıklı bir birey olmanın ölçütlerinden biri olan bireyin kendi kendisiyle barışık olma derecesi, verecek olduğu kararın sonucuna bağlı olduğu gibi karar sonrası yaşanması olası duygulara da bağlı olmaktadır. Karar öncesi ve sonrasında yaşanan duygular her zaman olumlu olmamaktadır. Karar verme durumu, bir problemin ortadan kaldırılmasına yönelik olmakla birlikte başka sorunları da beraberinde getirebilmektedir.

Bir mesleki tercihin uygulamaya konulma zamanı geldiğinde, bazı bireyler kendileri hakkındaki bilgilerin yetersiz olduğu durumlarda, meslekler hakkında bilgi eksikliğinden, kendileri için önemli diğer kişilerden gelen baskılar ve bir takım işlevsel olmayan düşünceler sebebiyle kararsız kalabilmektedirler.

İlgili literatürü incelediğimizde, ülkemizde öğrencilerin mesleki kararsızlıklarını belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiş bir araca rastlanmamıştır. Ancak, öğrencilerin genel karar verme davranışları ve kararsızlıkları üzerine yapılan çalışmalar, ve geliştirilen envanterler bulunmaktadır. Ülkemizde karar stratejilerini ölçmek amacı ile ilgili ölçme aracı Kuzgun (1992) tarafından geliştirilmiştir. Kuzgun' un karar stratejileri

ölçeği birbirinden bağımsız karar stratejilerini ölçen dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar: mantıklı, içtepisel, bağımsız ve kararsızlık stratejileridir. Kararsızlık alt ölçeği kararsızlık stratejisini benimseyen bireylerin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Bu alt ölçekten alınan yüksek puan kararlılık, düşük puan ise kararsızlık düzeyini ölçmektedir. Ancak kararsızlık alt ölçeği kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçmemektedir. Güçray (1996) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Karar Verme Davranışları Ölçeği" (Decision Behavior Questionnaire) ise karar vermede öz saygı, stres ve karar verme stillerini ölçmektedir.

Bacanlı (2000) tarafından geliştirilen Kararsızlık Ölçeği ise kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini, kararsızlık örüntülerini ve kararsızlık düzeylerini ölçmeye yönelik bir envanterdir. Envanter iki alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar: Araştırmacı Kararsızlık ve Aceleci Kararsızlık.

Öğrencilerin mesleki kararsızlığı önemli bir konu olmasına rağmen, ülkemizde bu konu üzerine yapılmış araştırmaların sınırlılığı ve mesleki karar verme üzerine herhangi bir envanterin geliştirilmemiş olması araştırmacının önemini arttırmaktadır.

YÖNTEM

Örneklem

Bu araştırma Burdur Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı eğitim öğretim veren Genel lise I. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 527 dir. Envanterin geçerlik güvenirlik çalışmaları bu örneklem üzerinden yapılmıştır.

Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi ve Kuramsal Açıklamalar

Bu çalışmada lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık problemlerine yardımcı olmak amacıyla, öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeylerini ölçmeyi amaçlayan Mesleki Karar Envanterinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Lise öğrencileri mesleki gelişim kuramcılarında Super (1957)'a göre "Araştırma Evresi"nin Deneme basamağı"ndadırlar. Bu dönemdeki öğrencilerden beklenen mesleki gelişim görevi bir mesleki tercihi billurlaştırmadır. Kararsızlığı gelişimsel olarak inceleyen kariyer psikologlarına göre, bu dönemdeki ergenlerin mesleki kararsızlıkları, kendilerinden beklenen mesleki gelişim görevlerini gereği gibi üstlenmemelerinden kaynaklanmaktadır(Crites, 1969; Savickas, 1995; Luzzo, 1999). Dolayısıyla Mesleki Karar Envanteri geliştirilirken ölçeğin kuramsal temelini oluşturmada bu kuramsal görüşlere dayanılmıştır. Bunun yanısıra sosyal öğrenme ve bilişsel kuramcılarının(Mitchell ve Krumboltz,

1987; Sampson ve ark. 1996) görüşlerinden de yararlanılmıştır. Aynı zamanda Osipow ve ark.(1976) tarafından geliştirilen Mesleki Karar Ölçeği (Career Decision Scala), Jones (1989) tarafından geliştirilen Mesleki Karar Profili(Career Decision Profile), Gati, ve ark. (1996) tarafından geliştirilen Mesleki Karar Güçlükleri Soru Listesi (Career Decision Difficulties Questionnaire) ile Sampson ve ark.(1996) tarafından geliştirilen Mesleki Düşünceler Envanteri(Career Thoughts Inventory) ölçeklerinin maddelerinden ve geliştirilmeleri sürecinde izlenen yöntemlerden yararlanılmıştır. Çok boyutlu bir yaklaşım izlenerek, envanter mesleki kararsızlık içinde bulunan bireylerde, karar verme aşaması öncesinde görülen 5 özellik dikkate alınarak geliştirilmiştir. İlgili literatür ve geliştirilen ölçme araçları incelenerek mesleki kararsızlık içinde bulunan bireylerde en çok görülen 5 özellik dikkate alınmıştır. Bu özellikler daha önce açıklanan envanterlerin bir çoğunda görülen özelliklerdir. Daha sonra ilgili envanterlerden uygun maddeler seçilerek, belirlenen 5 faktöre göre yeni maddeler yazılmıştır. Maddeler yazılırken, lise dönemi öğrencilerinin yerine getirmesi gerekli olan mesleki gelişim görevleri ve sosyal bilişsel kuramcılarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Mesleki karar envanterinde bulunan 5 faktör aşağıda verilmiştir. Bunlar:

1. İçsel Çatışmalar: Bireyin kendi iç dünyasında yaşadığı çalkantılar ve çatışmalar onların mesleki kararlarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bazı bireyler karar vermelerinin gerektiğini bilmekte ama en uygun seçeneğin hangisi olduğu konusunda çelişkiye düşmektedir. Karar verme sürecinde yaşanan olumsuz bir takım duygu ve düşünceler(örn. Kaygı ve denetim odağının dıştan algılanması, kendine güven gibi), bilgiyi yeterince iyi biçimde kullanamama, gerekli bilgileri ayırt edememe bireyleri kararsızlığa düşürebilmektedir.

2. Kendini Yeterince Tanımama: Mesleki kararsızlık içinde bulunan bazı bireyler, kendileriyle ilgili yeterli bilgiye sahip değildirlere. Bu bireylerin ilgi, yetenek ve mesleki değerleri yeterince ayrışmamıştır. Bunun yanı sıra bazı bireyler bir çok alana karşı ilgi ve yeteneğe sahiptirler. Bir çok alana karşı ilgi ve yeteneği olan bireyler kendilerini tanımakta fakat, seçilecek alanla ilgili kararsızlığa düşmektedirler. Bu tip bireylerde yaşanan kararsızlığın temelinde, kendilerine açık pek çok seçenek arasında bocalama yer almaktadır.

3. Meslek ve Alan Bilgisi Eksikliği: Mesleki kararsızlığın bir diğer boyutu da meslekler ve eğitim görülecek alanlarla ilgili bilgi eksikliğidir. Bazı bireylerin bir çok meslek ve eğitim alanıyla ilgili bilgi eksikliği olabilmektedir. Bu bireylerin İlgi alanlarına yönelik meslekleriyle ilgili ayrıntılı bilgi sahibi değildirlere. Seçmeli dersler ve ilerdeki eğitim görebileceği eğitim kurumlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiye gereksinim duyabilmektedirler. Kendilerini tanırsalar dahi, meslekler ve çeşitli çalışma

alanları konusunda yeterince bilgi sahibi olmayan bireylerin kararsızlık yaşamaları olasıdır.

4. Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar: Meslek seçimiyle ilgili olarak bazı bireylerin sahip oldukları akılcı olmayan inançlar onların meslek seçimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu tür bireylerin daha önceki yaşantılarından meslek seçimine ilişkin elde ettikleri bilgiler onların meslek seçimi ile ilgili olarak bir takım yanlış inançlar elde etmesine neden olabilmektedir. Bu tür inançlara sahip bireylerin de mesleki karar verme aşamasında kararsızlığa düşmesi gayet kolay olmaktadır.

5. Dışsal Çatışmalar: Karar verme durumundaki bazı bireyler çoğu zaman, yakın aile bireyleri ile kendileri için önemli diğer bireylerin isteklerini uzlaştıramayarak kararsızlığa düşmektedirler. Bu tür bireyler hem kendi istek ve gereksinimlerini karşı tarafa kabul ettirmede, hem de karşı tarafın istek ve gereksinimlerini rahat bir biçimde kabul etmede sıkıntı yaşamaktadırlar.

Mesleki karar envanterinin maddeleri geliştirilirken mantıksal ve istatistiksel bir yaklaşım izlenmiştir. Envanterin mantıksal geçerliği ile ilgili olarak uzman kanısına başvurulmuştur. Mesleki karar envanteri mesleki kararsızlık içinde bulunan lise öğrencilerinin özellikleri düşünülerek, başlangıçta 68 maddeden oluşmaktaydı. Bu maddeler, ifade ettikleri mesleki kararsızlık durumlarını temsil edip etmediklerine göre uzmanlar tarafından elemeye tabii tutulmuştur. Aynı zamanda hazırlanan bu 68 maddelik deneme formu Burdur Lisesi I. Sınıf I.A şubesinde öğrenim gören 38 öğrenciye uygulanmıştır. Bu uygulamada öğrencilerden açık ve anlaşılır olmayan ifadeler soru işareti koymaları istenmiştir. Öğrencilerin % 20 ve daha fazlasının soru işareti koyduğu maddeler envanterden çıkarılmıştır.

Sonuç olarak gerek uzman kanısı, gerekse yapılan ön uygulama sonucunda 7 madde envanterden çıkarılmıştır. Böylelikle envanter 61 maddeden oluşturulmuştur. Maddeler beş basamaklı likert tipi (Bana Çok Uygun, Bana Biraz Uygun, Kararsızım, Bana Pek Uygun Değil, Bana Hiç Uygun Değil) bir dereceleme ölçeği halinde yazılmıştır. Öğrencilerden her bir ifadeyi dikkatli bir biçimde okuyarak bu ifadelerin kendilerine ne kadar uygun olup olmadığını belirtmeleri istenmiştir. Ölçeğin deneme formundan alınabilecek en yüksek puan 305, en düşük puan ise 61' dir. Tek yönlü olarak geliştirilen envanter maddelerinden alınan düşük puan mesleki kararlılığı, yüksek puan ise mesleki kararsızlığı göstermektedir.

BULGULAR VE YORUM

Mesleki Karar Envanterinin Geçerliğine İlişkin Bulgular

1. Yapı Geçerliği: Ölçeğin 61 maddelik deneme formu 527 genel lise I. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi bir ölçekteki maddelerin birbirini dışta tutan daha az sayıda faktöre ayrılıp ayrılmadığını ortaya çıkarmak için yapılmaktadır. Aynı faktör grubunda toplanan maddelere, maddelerin içeriğine göre bir ad verilmeye çalışılır. Faktör analizi ayrıca bir aracın tek boyutlu olup olmadığını test etmek amacıyla da kullanılmaktadır (Balci, 2000). Mesleki karar envanteri ilk aşamada, tek boyutlu olup olmadığı Temel Bileşenler Analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışması beklentisi de Varimax dik döndürme tekniği uygulanarak incelenmiştir.

Faktör analizi sonuçlarını değerlendirmede temel ölçüt, ölçütte yer alan ve değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonlar olarak yorumlanabilen faktör yükleridir. Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer alabileceğinin bir göstergesi olarak görülür (Büyüköztürk, 2002). Faktör analizinde kullanılan Temel Bileşen Analizi ve daha sonra yapılan Varimax Dik Döndürme tekniği sonucunda ölçekteki maddelerin 16 faktörde toplandığı görülmüştür. Bu 16 faktör toplam varyansın % 55'ini açıklamıştır. Envanterin geliştirilmesi çalışmalarında, ölçek maddelerinin en fazla 5 faktörde toplanması düşünüldüğünden, analizler tekrarlanmıştır. Faktör yükleri .30'un altında olanlar ile bir çok faktörde birden yer alan maddeler envanterden çıkarılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kalan 30 maddenin faktör analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Mesleki Karar Envanteri Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	1.Faktör <i>içsel çat</i>	2.Faktör <i>kendini t</i>	3.Faktör <i>meslek t</i>	4.Faktör <i>işlev olm</i>	5.Faktör <i>dışsal ç.</i>
2	.61				
11	.42				
13	.73				
14	.63				
15	.57				
16	.71				
19	.45				
23	.46				
1		.45			
7		.36			
26		.54			
27		.65			
28		.67			
29		.73			
30		.41			
4			.63		
5			.40		
6			.43		
9			.63		
12			.60		
17			.58		
24			.43		
10				.60	
18				.69	
20				.69	
21				.38	
3					.55
8					.73
22					.54
25					.60

Mesleki Karar Envanterinin 5 faktördeki maddelerin öz değerleri ve açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 2’de verilmiştir. Açıklanan varyans oranının %30’un üzerinde olması davranış bilimlerinde yapılan test geliştirme çalışmalarında yeterli görülmektedir(Büyüköztürk, 2002).

Tablo 2

Mesleki Karar Envanteri Faktörlerinin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Faktör	Özdeğer	Açıklanan varyans
1	3,24	10,82
2	2,63	8,78
3	2,54	8,47
4	1,90	6,35
5	1,83	6,10
Toplam	12,14	40,53

2. Madde Toplam Korelasyonları

Bu yöntemde her bir maddeden elde edilen puanlar ile testin bütününden elde edilen puanların karşılaştırılması yapılmıştır. Elde edilen korelasyon katsayısı o maddenin geçerlik katsayısı olup testin bütünü ile tutarlılığını göstermektedir. Her bir madde ve elde edilen istatistiksel sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir. Korelasyon katsayıları 0,23 ile 0,57 arasında değişmektedir.

Tablo 3

Madde ve Test Puanları Korelasyonu

Madde no	X	ss	r
1	3,18	1,17	0,35
2	3,39	1,22	0,43
3	2,27	1,13	0,35
4	3,46	1,17	0,44
5	3,37	1,15	0,37
6	2,96	1,26	0,43
7	2,63	1,15	0,32
8	2,46	1,30	0,30
9	3,53	1,19	0,38
10	2,18	1,15	0,39
11	2,96	1,37	0,54
12	3,39	1,14	0,41
13	3,06	1,29	0,47
14	2,94	1,19	0,54
15	3,01	1,21	0,39

Madde no	X	ss	r
16	3,09	1,25	0,48
17	3,32	1,12	0,39
18	2,86	1,22	0,37
19	3,31	1,05	0,57
20	2,52	1,09	0,36
21	2,63	1,18	0,24
22	2,90	1,26	0,30
23	3,31	1,20	0,48
24	3,08	1,21	0,36
25	2,15	1,22	0,23
26	3,25	1,13	0,41
27	2,93	1,23	0,45
28	3,08	1,21	0,50
29	3,04	1,24	0,45
30	2,86	1,29	0,43

3. Maddelerin Ayırdedicilik Özelliği

Mesleki karar envanterinin deneme formundaki 61 maddenin ayırdedicilik gücünü saptamak için madde analizi yapılmıştır. Ölçekten elde edilen ham puanlar büyükten küçüğe doğru sıralandıktan sonra alt %27 ve üst %27'yi oluşturan grupların puan ortalamalarının "t" değerleri hesaplanarak maddelerin ayırdedicilik güçleri elde edilmiştir. Her bir maddenin istenen düzeyde (.05) ayırdedici olduğu görülmüştür. 30 maddeden oluşan nihai testin ayırdedicilik güçlerine ilişkin "t" testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Madde ayırt ediciliği ile İlgili Olarak Yapılan "t" Testi sonuçları*

Madde no	X	ss	t	Madde no	X	ss	t
1	3,18	1,17	8,07	16	3,09	1,25	12,13
2	3,39	1,22	11,31	17	3,32	1,12	8,32
3	2,27	1,13	7,11	18	2,86	1,22	7,95
4	3,46	1,17	10,40	19	3,31	1,05	14,50
5	3,37	1,15	8,88	20	2,52	1,09	7,65
6	2,96	1,26	10,12	21	2,63	1,18	4,42
7	2,63	1,15	7,21	22	2,90	1,26	6,67
8	2,46	1,30	6,58	23	3,31	1,20	11,87
9	3,53	1,19	8,54	24	3,08	1,21	7,19
10	2,18	1,15	9,27	25	2,15	1,22	4,00
11	2,96	1,37	13,82	26	3,25	1,13	7,98
12	3,39	1,14	8,84	27	2,93	1,23	10,29
13	3,06	1,29	11,60	28	3,08	1,21	10,79
14	2,94	1,19	14,52	29	3,04	1,24	11,26
15	3,01	1,21	9,33	30	2,86	1,29	10,05

*Alt ve üst gruplar arasında yapılan "t" testi sonucunda bütün maddeler .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

4. Benzer Ölçekler Geçerliği

Envanterin halihazır geçerliğini saptamak için Bacanlı(1996)'nın lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirdiği Mesleki Olgunluk Envanteri kullanılmıştır. "mesleki kararsızlık içinde olan bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin de düşük olduğu bulgularından(Newman ve Fuqua, 1990; Levinson ve Ohler, 1998) " yola çıkarak, mesleki karar envanterinin 30 maddelik son formu 45 lise I. sınıf öğrencisine sözü edilen envanter ile birlikte uygulanmıştır. Uygulama

sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı $r = -0.68$ çıkmıştır (mesleki karar envanterinden alınan yüksek puan kararsızlığı, mesleki olgunluk envanterinden alınan yüksek puan ise mesleki olgunluğu göstermektedir). Bu sonuç envanterin geçerliliğinin bir kanıtı olarak ele alınabilir. Mesleki kararsızlık içinde olan bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri de düşük çıkmıştır. Bu bulgular önceki araştırmaların (Newman ve Fuqua, 1990; Levinson ve Ohler, 1998) bulgularını desteklemiştir. Dolayısıyla envanterin geçerliğine ilişkin yapılan bu çalışma, mesleki karar envanterinin, mesleki kararsızlık içinde bulunan lise öğrencilerinin belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Mesleki Karar Envanterinin Güvenirliği

Mesleki karar envanterinin güvenirligi iki yöntemle test edilmiştir.

1. Mesleki karar envanterinin iç tutarlılık düzeyi: Mesleki karar envanterinin 30 maddelik son formundan bireylerin aldıkları puanların aritmetik ortalaması $X = 87.02$, standart sapması $ss = 15.152$ dir. Cronbach Alfa Katsayısı ise 0.85 bulunmuştur.

2. İki uygulama arasındaki tutarlılık (Zamana göre değişmezlik): Envanterin puan değişmezliği –kararlılık düzeyi- test tekrar test yöntemiyle bulunmuştur. Ölçeğin 30 maddelik son formu uygulamanın yapıldığı 45 öğrenciye beş hafta sonra tekrar uygulanmıştır. İki uygulama puanlarının karşılaştırılması sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı ($r = 0.83$) aynı zamanda testin güvenirligini de vermektedir.

İki yöntemle elde edilen güvenirlilik katsayıları envanterin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Lise I. sınıf öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerini belirlemek amacıyla bir envanter geliştirilmiştir. Envanterin geçerliği 4 farklı yöntemle incelenmiştir. Bunlar; (1) faktör analizi, (2) madde toplam korelasyonları, (3) madde ayırıcılık özelliği, (4) benzer ölçek geçerliği. Her bir yöntemden elde edilen bulgular envanterin geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Envanterin güvenirligi ise cronbach alfa . 85'nin bulunması ve zamana göre değişmezlik(.83) yöntemleri ile bulunmuştur. Her iki yöntemden elde edilen bulgular envanterin güvenirligini vermektedir. Araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak Mesleki Karar Envanterinin, mesleki kararsızlık içinde bulunan bireylerin tespit edilmesinde kararsızlık örüntülerinin araştırılmasında geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar çerçevesinde mesleki rehberlik çalışmalarına ve ileri ki araştırmalara yönelik olarak öneriler aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

1. Genel lise I. sınıf öğrencileri ileride yönelecekleri meslek alanını belirlemek ve bu alanla ilgili eğitim-öğretim alanlarını seçmek zorundadırlar. Bu dönem içersinde öğrencilerin bir çoğu mesleki kararsızlıkla boğuşmaktadır. Mesleki kararsızlık içinde bulunan öğrencileri tespit etmek amacıyla geliştirilen bu envanter, başka örneklem gruplarına uygulanarak geçerliği ve güvenilirliği test edilebilir.

2. Mesleki kararsızlığın ilişkili olduğu diğer faktörler (genel kararsızlık, kronik kararsızlık, kaygı, kişilik özellikleri, denetim odağı, benlik kavramı gibi) üzerinde araştırmalar yapılarak envanterin geçerliği test edilebilir.

3. Mesleki kararsızlık ile her dönem ve yaşta karşılaşılabilir. Dolayısıyla mesleki kararsızlık üzerine yapılacak çalışmalar yaşa, cinsiyete, sınıfa ve eğitim-öğretim görülen alana göre değişiklik gösterecektir. Bu gruplara göre envanterin geliştirme çalışmaları yapılabilir.

4. Mesleki karar envanterinin geliştirilmesinde mesleki kararsızlık içinde bulunan bireylerde en çok görülen 5 faktör dikkate alınmıştır. Bu faktörlerin sayıları çoğaltılarak envanter geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Bacanlı, F. (1995). “ Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bacanlı, F. (1996). *Bir Mesleki Grup Rehberliği Programı ve Uygulama Klavuzu*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- Bacanlı, F. (2000) Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. Sayı: 14, Eylül 2000. 7-14.
- Balcı, A. (1995). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: 72 TDFOBilgisayar Yayıncılık San.Tic.Ltd.Şti.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı*. Pegem A Yayıncılık. Ankara.
- Crites, J. O. (1969). *Vocational Psychology: The Study of Vocational Behavior and Development*. New York: Mc Graw-Hill.
- Gati, I. ,Krausz, M., Osipow, S.H.(1996).A Taxonomy of Career Decision-Making Difficulties. *Journal of Counselling Psychology*. 43. 510-526.

- Güçray, S.(1998). KDÖ- Karar Verme Davranışları Ölçeğinin Geçerliği ve Güvenirliği. *Ç.Ü: Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (14): 60-68.
- Jones, L. K. (1989). Measuring a three-dimensional Construct of Career Indecision. *Journal of Counselling Psychology*. 36. 477-486.
- Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. *VII: Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Türk Psikologlar derneği, Ankara. 161 –170.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Levinson, E. M. And Ohler, D.L. (1998). Transition From High School to College For Students with Learning Disabilities: Needs, Assesment and Services. *High School Journal*. V: 82, 1, 62.
- Luzzo, D. A. (1999). Identifying The Career Decision-Making Needs of Nontraditional college Students. *Journal of Counseling&Development*. 77. 135-141.
- Mitchell, L.K.& Krumboltz, J.D. (1987). The effects of cognitive restructuring and decision-making training on career indecision. *Journal of Counseling and Development*. 66, 171-174.
- Newman, J. L.& Fuqua, D.R. (1990). Further evidence for the use of career subtypes in defining career status. *Career Development Quarterly*. 39, 176-188.
- Osipow, S. H. , Carney, C., Winer, J. L. And others (1976). *The Career Decision Scale*, Odessa, FL: Psychological Assesment Resources
- Sampson, J. P. , Peterson, G. W., Lenz, J. G. And other (1996) *Career Thoughts Inventory*. Odesa, FL: Psychological Assesment Resources.
- Savickas, M. L. (1995). Constructivist Counseling for Career Indecision. *The Career Development Quarterly*. 43. 363-374.
- Super, D.E. (1957). *The psychology of career: An Introduction to vocational development*. Newyork: Harper&Row Publishers.

SUMMARY

A realistic decision towards the solution of a problem, reduces the anxiety and conflict the individual is in and as a result helps the individual to be happy. Making a realistic and appropriate decision depends on acquiring the true knowledge and evaluating this knowledge. The attitude of decision making can be seen in every phase of life. The degree of being in peace with self, which is one of the criteria to be a healthy individual depends not only in the decision to be made but also to the feelings after the decision has been made.

When one views the related literature, some researchers take the state of indecision as a feature of personality and see it as a topic to be seriously considered, while others refer to it as a developmental phase and consider it as a temporary situation. Indecision is either considered as a feature or as a temporary phase such as not having given a decision yet. The career indecision which is considered as a temporary phase, it has been found that students who have not yet made a decision is because lack of knowledge about themselves and their career. Whereas, when considered as a personality feature, it has been found as a result of low self-concept, anxiety, the external perception of focus of control.

This study which aims to help high-school students with their career indecision problems, therefore tests the students' levels of career indecision through the development of a Career Decision Inventory. The high school students are at the "trial step" of the research phase according to Super (1957), a developmental theorist. The career development duty expected from these students is to crystallise their career decisions. According to career psychologists who investigate indecision as developmental, the reason of the indecision at these ages is because they can not take the responsibility expected of them as necessary. Besides, the cognitive psychologists and social learning theorists argue that the reason of indecision is because of lack of application of knowledge and irrational thoughts. Therefore, in the development of Career Decision Inventory the inventory was based on these theoretical principles. A multi-dimensional approach was followed, taking into consideration the five mostly seen features in the individuals who are in a state of indecision. These five features are: 1- Internal conflicts, 2- Lack of self knowledge, 3- Lack of career and field knowledge, 4- Irrational beliefs about career decision, 5- External conflicts.

According to the validity and reliability tests, the career decision inventory is found to be efficient in determining the levels of career indecision of high school students.